

**Міністерство освіти і науки України
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»**

Кафедра української мови та літератури

«ВИРАЗНЕ ЧИТАННЯ»

(назва дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Освітньої програми:

Середня освіта (Українська мова і література)

Рівня вищої освіти:

першого (бакалаврського)

на здобуття освітнього ступеню:

бакалавра

за спеціальністю:

014 Середня освіта (українська мова і література)

галузі знань:

01 Освіта / Педагогіка

Робоча програма: Виразне читання
галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і
література).
3 вересня 2019 р. _____ с.

Розробник: к.пед.н., ст. в. Шкабаріна М.А.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української мови та літератури

Протокол № 1 від 4 вересня 2019 року.

Завідувач кафедри _____ проф. Назарець В.М.
(підпис)

4 вересня 2019 року

Гарант освітньої програми _____ доц. Груба Т.Л.
(підпис)

4 вересня 2019 року

Схвалено навчально-методичною комісією історико-філологічного факультету

Протокол № 1 від 5 вересня 2019 року

5 вересня 2019 року Голова _____ проф. Назарець В. М.
(підпис)

1. Вступ

Вид дисципліни	Базова
Мова викладання, навчання, оцінювання	Українська
Викладач	Шкабаріна М. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
Контактна інформація (телефон, електронна адреса)	shkabarina@ukr.net
Місце та час проведення консультацій	п'ятниця, 13.00, аудиторія 1211
Курс	2
Семестр	3
Кількість кредитів ECTS	3
Загальна кількість годин	90
Форма підсумкового контролю	Залік

Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна «Виразне читання» вивчається студентами спеціальності 014 Середня освіта (українська мова і література) упродовж третього семестру.

Курс «Виразне читання» має важливе значення для підготовки фахівця-філолога, майбутнього вчителя української мови та літератури. Цей курс допомагає студентам оволодіти важливими комунікативними якостями мовлення; сприяє виробленню умінь готувати публічні виступи, твори для читання, переказування і безпосередньо їх виголошувати. У процесі вивчення курсу здобувачі дізнаються про вербальні і невербальні засоби впливу на слухачів та про здобутки мистецтва риторики. Практичні заняття курсу спрямовані на ґрунтовне та системне засвоєння акцентологічних й орфоепічних норм сучасної української мови; оволодіння нормами мовленнєвого етикету та техніки мовлення. Для майбутніх учителів української мови та літератури цей курс корисний тим, що він допомагає засвоїти основи опрацювання, підготовки та виразного читання творів різних жанрів, опанувати засоби логіко-емоційної виразності та підвищити рівень культури мовлення майбутніх педагогів.

Мета навчальної дисципліни – навчити студентів досконало читати з дотриманням норм сучасної української літературної мови, оволодіти вербальними засобами впливу на слухачів, сформувати вміння майстерно відтворювати експресивно-емоційний зміст художніх творів.

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною

Навчальні компетентності

Під час лекційних та практичних занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні вчителі української мови та літератури, **набувають таких програмних компетентностей.**

• **ЗК2:** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

• **ПК-4:** Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі на тлі світового (від давнини до сучасності), уміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, світогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.

Програмні результати навчання

Опанувавши дисципліну «Виразне читання», студенти повинні досягти таких **програмних результатів навчання:**

РН-2. Пояснює особливості розвитку української мови та літератури, історичного розвитку України, специфіку перебігу літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою; порівнює мовні й літературні факти, явища, визначає їхні подібності й відмінності.

РН-4. Застосовує різні види аналізу художнього твору, визначає його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Засоби мовлення як передумова виразного читання.

Тема 1. Техніка мовлення.

1. Мовний апарат. Професійно-гігієнічні вимоги до нього.
2. Фізіологічна основа мовлення – дихання.
3. Основні властивості голосу. Їх вдосконалення.
4. Значення дикції в процесі виразного читання.
5. Орфоепічні норми сучасної української мови.

Література:

основна [1–4];

додаткова [6, 12].

Тема 2. Засоби логічної виразності мови.

1. Засоби логічної виразності мови (наголоси, паузи, інтонація).
2. Види пауз, їх характер і залежність від змісту і форми твору.
3. Логічний наголос. Закономірності виділення логічно наголошених слів. Логічна мелодія, логічна перспектива.
4. Принципи системи К.Станіславського.

Література:

основна [1–4];

додаткова [6,7,11].

Тема 3. Виразне читання на уроках української літератури в середніх класах.

1. Роль виразного читання на уроках української літератури та принципи його навчання.

2. Підготовка вчителя до занять з виразного читання – вживання в текст, намір виконавця, підтекст, малювання інтонацією.

3. Партитура твору і її роль у підготовці твору до читання.

4. Структура уроку виразного читання.

Література:

основна [1–4];

додаткова [4,5,8].

Тема 4. Поняття й категорії мовлення.

1. Категорії техніки мовлення.

2. Інтонація. Інтонаційно-виразні засоби мовлення.

3. Логіко-інтонаційний аналіз промови. Мовні ноти.

Література:

основна [1–4];

додаткова [3].

Тема 5. Голос. Гігієна голосу.

1. Роль голосу.

2. Структура

голосу.

3. Якість голосу.

4. Як змінити голос.

5. Як піклуватися про свій голос.

Література:

основна [1–4];

додаткова [6,11].

Змістовий модуль 2. Вимоги до виразного мовлення, уміння та навички оратора

Тема 6. Дикція. Паузи. Темп мовлення.

1. Правильна дикція як запорука успіху оратора.

2. Паузи. Синтаксична пауза.

3. Тривалість паузи.

4. Темп мовлення.

Література:

основна [1–4];

додаткова [6,11].

Тема 7. Сучасні норми орфоєпії.

1. Вимоги щодо артикуляції.
2. Артикуляція голосних.
3. Артикуляція приголосних.
4. Вимова наголошених звуків.

Література:

основна [1–4];

додаткова [6,11].

Тема 8. Дихання. Керування дихальним апаратом.

1. Дихальний апарат. Його будова.
2. Керований процес дихання.
3. Способи дихання при мові.
4. Як керувати дихальним апаратом.

Література:

основна [1–4];

додаткова [6].

Тема 9. Жести і їх значення

1. Загальні відомості про жести.
2. Класифікація жестів.

Література:

основна [1–4];

додаткова [6].

Тема 10. Виразне читання творів різних жанрів.

1. Особливості виразного читання оповідань.
2. Особливості виразного читання казок.
3. Особливості виразного читання віршів
4. Особливості виразного читання байок
5. Особливості виразного читання нарисів і науково-популярних статей.

Література:

основна [1–4];

додаткова [1,2, 9,10].

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, лабораторні, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Відповідно до Положення «Про порядок оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах ECTS», контрольні заходи включають:

– поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит / залік – 35 балів);

– підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену/заліку, відповідно до графіку навчального процесу (максимальна сума – 40 балів).

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студента під час семінарських, практичних і лабораторних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді проблемних ситуацій, розв'язанні задач;
- логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;
- здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань;
- вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання;
- застосування аналітичних підходів;
- якість і чіткість викладення міркувань;
- логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;
- самостійність виконання роботи;
- грамотність подачі матеріалу;
- використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ;
- оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання Поза аудиторної самостійної роботи студентів, є:

- глибина і міцність знань, рівень мислення;
- вміння систематизувати знання за окремими темами;
- вміння робити обґрунтовані висновки;
- володіння категорійним апаратом;
- навички і прийоми виконання практичних завдань;
- вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку;
- самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання есе є:

- здатність проводити критичне та незалежне оцінювання певних проблемних питань;
- вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання;
- застосування аналітичних підходів;
- якість і чіткість викладення міркувань;
- логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми;
- самостійність виконання роботи;

- грамотність подачі матеріалу;
- використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Критеріями оцінювання індивідуального завдання є:

- відповідність технічним вимогам до індивідуального завдання;
- оригінальність концепції проекту;
- нові креативні вирішення сформульованої проблеми;
- вміння впевнено довести результати, що були отримані в результаті виконання індивідуального завдання;
- наявність якісної презентації без помилок;
- оцінка, яку надала навчальна група під час захисту роботи.

«Студенту на замітку»

Завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань

Назва теми	Зміст завдання для відпрацювання пропущених занять і невиконаних завдань	Форми контролю	Література	К-ть балів
Змістовий модуль 1. Засоби мовлення як передумова виразного читання				
Тема 1. Техніка мовлення	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, підбір вправ для відпрацювання техніки мовлення	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [6, 12].</i>	7,5
Тема 2. Засоби логічної виразності мови	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, виразне читання художнього тексту	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [6,7,11].</i>	5
Тема 3. Виразне читання на уроках української літератури в середніх класах.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, підготовка проекту «Виразне читання на уроках літератури в ЗЗСО»	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [4,5,8].</i>	7,5
Тема 4. Поняття й категорії мовлення.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат.	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [3].</i>	5
Тема 5. Голос. Гігієна голосу.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, підбір вправ для позбавлення вад голосу	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [6,11].</i>	5
Змістовий модуль 2. Вимоги до виразного мовлення, уміння та навички оратора				
Тема 6. Дикція. Паузи. Темп мовлення.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, підбір вправ для розвитку дикції	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [6,11].</i>	6,5
Тема 7. Сучасні норми орфоєпії.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, підбір складних випадків наголошення	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [6,11].</i>	5
Тема 8. Дихання. Керування дихальним апаратом.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, підбір вправ	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [6].</i>	6,5

		для керування дихальним апаратом		
Тема 9. Жести і їх значення	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, підбір вправ для розвитку артистичних якостей	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [6].</i>	5,5
Тема 10. Виразне читання творів різних жанрів.	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, огляд теоретичного матеріалу	Експрес опитування, підготовка мультимедійних презентацій, есе, підготовка доповіді, реферат, підбір сценаріїв для інсценізацій	<i>Література: основна [1–4]; додаткова [1,2, 9,10].</i>	6,5

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену / заліку, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену / заліку, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою.

Методи контролю результатів навчальної дисципліни студентів та рекомендації щодо їх оцінювання

Складові навчальної роботи	Максимальні бали за одне заняття (завдання)
1. Робота на лекціях	1
2. Усна відповідь, доповнення, робота в аудиторії	3
3. Виконання і захист практичних (лабораторних) робіт	5
4. Поточна контрольна робота	15
5. Презентація та захист індивідуальної роботи	20
6. Есе на задану тему	10

Розподіл балів, які отримують студенти під час вивчення дисципліни «Виразне читання»

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий контроль (залік)	Сума
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
7,5	5	7,5	5	5	6,5	5	6,5	5,5	6,5	40	100

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

5. Рекомендована література

Основна література

1. Капська А. Й. Виразне читання. Практичні і лабораторні заняття : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1990. 175 с.
2. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2006. 240 с.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. 32 с.
4. Олійних Г. А. Виразне читання. Основи теорії : посібник для вчителів. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2007. 224 с.

Допоміжна література

1. Герасимов Ю. О. Деякі зауваги щодо виразного читання громадянської лірики Т. Г. Шевченка (на прикладі поезії «Сон»). *Волинь-Житомирщина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем.* – Житомир, 2010. № 21. С. 273–281.
2. Герасимов Ю. Виразне читання медитативної лірики Ліни Костенко (на прикладі програмної поезії «Страшні слова, коли вони мовчать...»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»,* 2013. Вип. 41. С. 17–20.
3. Герасимов Ю. Інтонація громадянського звучання поезії Василя Стуса «Ярій, душе! Ярій, а не ридай!..» (виразне читання програмного твору). *Українська мова та література.* 2012. № 21. С. 32–36.
4. Герасимов Ю. О. Виразне читання як чинник розвитку художнього сприймання учнів (на прикладі виконавського аналізу уривку «Ранок у лісі» М. Коцюбинського). *Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури.* Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. Випуск дванадцятий. Частина I. С. 67–80.
5. Герасимов Ю. Особливості виразного читання умовно-асоціативної прози В. Шевчука в 11 класі (на прикладі виконавського аналізу уривка з новели «Панна Сотниківна»). *Волинь-Житомирщина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем.* 2010. № 20. С. 335–341.
6. Гротовський Єжи. Театр. Ритуал Перформер. Львів, 1999. 186 с.
7. Захарчук З. Ефективні способи опрацювання партитури виразного читання. *Нова педагогічна думка.* 2013. № 2. С. 102–107.

8. Маліновська Т. В. Виразне читання у підготовці студентів-філологів. *Взаємозв'язки української і зарубіжної літератури в шкільному курсі: Метод. посібник для студ. вищих навч. закл. філолог. спец.* Житомир: ЖДПУ, 2002. С. 108–111.
9. Панченко Т. С. Особливості виразного читання прозових творів (на прикладі казок). *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 546–549.
10. Савчук Н. Г. Виразне читання оповідного тексту. *Українська мова та література*. 2010. № 9–12. С. 89–95.
11. Сипко Л. М. Відпрацьовувати навички виразного читання постійно і системно. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2010. № 4. С. 36.
12. Терешко І. Г. Розвиток самостійного мислення студентів-філологів на заняттях з виразного читання. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6 (Ч. 1). С. 74–79.